

colecția monografii

ANDREEA-LUMINIȚA BUȚUREANU-CĂRPUȘOR

ELEMENTE DE DREPT COMPARAT ÎN MATERIA
SUCESIUNILOR TESTAMENTARE

ANDREEA-LUMINIȚA BUȚUREANU-CĂRPUȘOR

**ELEMENTE DE DREPT COMPARAT
ÎN MATERIA SUCCESIUNILOR
TESTAMENTARE**

Universul Juridic
București
-2025-

Elemente analitice în transmiterea testamentară a averii de cujus-ului

Secțiunea I. În dreptul roman

1. *Pater familias* și limitele puterii sale

Încă din Antichitate, nucleul familiei romane a fost *pater familias*, care avea putere aproape nelimitată asupra familiei sale, a copiilor născuți în familia sa, precum și asupra soției, cel puțin până la finalul Perioadei Republicane⁷⁰.

Persoanele aflate sub tutela tatălui nu aveau dreptul să dețină nicio proprietate și nu aveau nici capacitatea să se reprezinte în instanță. Tot ceea ce dobândeau fiii sau fiicele era în realitate proprietatea tatălui, care era „împuternicit” pe avuția întregii familii.

Copiii puteau obține totuși autonomie economică prin *peculium*, care reprezenta bunurile pe care fiecare copil le putea administra după bunul său plac, rămânând în același timp proprietatea lui *pater familias*. Acesta putea retrage *peculium*-ul, dacă dorea⁷¹.

Din multe puncte de vedere, situația membrilor de familie nu era diferită de cea a unui sclav deținut de *pater familias* din punct de vedere legal, diferența fiind aceea că soția și copiii erau cetățeni romani.

Puterea tatălui nu avea un anumit termen. Dacă se bucura de o viață lungă, copiii săi rămâneau sub autoritatea sa chiar și la vârsta adultă. Dacă un fiu se căsătorea, soția și copiii acestuia deveneau subiect al puterii fiului; dacă o fiică se căsătorea, devenea subiect al puterii mirelui sau al tatălui acestuia.

Puterea soțului asupra soției se numea *manus*. La moartea lui *pater familias*, dacă sclavii deveneau proprietatea moștenitorilor săi, puterea asupra soției și copiilor înceta – ei dobândeau astfel independență legală⁷².

Inițial, *pater familias* nu putea renunța voluntar la puterea sa asupra copiilor. Acest lucru s-a schimbat odată cu Legea celor 12 table, când, prin

⁷⁰ K.G.C. Reid, M.J. de Wall, R. Zimmermann (eds.), *Intestate Succession, Comparative Succession Law*, vol. II, Ed. Oxford, University Press, Londra, 2015, p. 3.

⁷¹ *Ibidem*, p. 4.

⁷² *Ibidem*, p. 5.

mancipatio, tatăl își putea elibera copiii, făcându-i independenți economic înainte de moartea sa.

Puterea tatălui – *patria potestas* – mai putea fi dobândită și prin adopție.

În dreptul roman existau două tipuri de adopție: *adopția deplină* – în care copilul trecea de la puterea tatălui patern la *patria potestas* a altui bărbat și *adopția copilului* care nu se afla sub puterea tatălui biologic. În acest caz se efectua alt ritual: adoptatul se supunea puterii tatălui adoptiv prin *abrogatio*⁷³.

Deoarece femeile nu dețineau dreptul de a avea puterea paternă de care dispuneau bărbații, nu puteau nici adopta.

Clanurile de familie erau formate din mai mulți *pater familias* și familia fiecăruia și au jucat un rol important în religia romană, dar și în dreptul privat roman⁷⁴.

Cunoștințele despre aceste clanuri sunt limitate și nu există informații despre modul în care erau ierarhizate.

În anul I î.Hr., obiceiul de a transfera femeile de sub puterea tatălui sub puterea soțului s-a stins – femeile măritate rămăneau sub puterea tatălui lor dacă aceasta nu încetase înainte de căsătorie.

O regulă antică era că un soț obținea puterea asupra soției după un an de la căsătorie, prin prescripția achiziției, dacă transferul de la *pater familias* nu se făcuse la nuntă. Și pentru această regulă s-a găsit o soluție, și anume ca femeia să petreacă la familia ei trei nopți consecutive pe an.

Acestea erau cazurile rare în care femeile tot intrau sub puterea soțului după sfârșitul republicii.

În perioada Imperiului, soldații lui *pater familias* aveau în timpul misiunilor *peculium castrense*, o regulă specială pentru proprietățile dobândite. Chiar dacă erau considerate tot proprietatea tatălui din mai multe puncte de vedere, fiul era considerat adevăratul proprietar.

Mai târziu, în timpul împăratului Constantin, a mai apărut o formă, numită *peculium quasi castrense*, valabilă pentru clericii și funcționarii publici aflați în exercitarea funcției.

Tot împăratul Constantin a mai introdus un regim special de proprietate, numit *bona materna*, prin care fiilor le era permis să moștenească de la mamele lor. Tatăl avea în acest caz doar uzufruct, restul prerogativelor fiind ale fiului. În timpul lui Iustinian, regula se extinde la orice bun dobândit de copil din alt patrimoniu decât al lui *pater familias*⁷⁵.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 7.